

Dr. Burcu İRGE ERDOĐAN
Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakóltesi
Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

**MİLLETLERARASI USUL HUKUKUNDA
YETKİ ANLAŞMALARI**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR CETVELİ	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL OLARAK MİLLETLERARASI YETKİ ANLAŞMALARI	5
1.1. YETKİ ANLAŞMASININ TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE ÖZELLİKLERİ.....	5
1.1.1. Yetki Anlaşması Tanımı.....	5
1.1.2. Yetki Anlaşmasının Hukuki Niteliği.....	9
1.1.3. Taraf İradelerinin Ortaya Çıkması.....	10
1.1.4. Yetki Anlaşmasına Elverişlilik.....	11
1.1.4.1. HMK’da Yer Alan Düzenlemeye Göre Türk Mahkemelerinin Yetkili Kılınması Halinde	12
1.1.4.2. Üst Mahkemeler Bakımından.....	12
1.1.4.3. MÖHUK Kapsamında Yabancı Mahkemenin Yetkili Kılınması.....	13
1.1.5. Yetki Anlaşmasının Münhasır Nitelik Taşınması.....	13
1.1.6. Yetki Anlaşmasında Bazı Özel Durumlar.....	18
1.1.6.1. Taksitle Satım Sözleşmesi	18
1.1.6.2. İş Mahkemeleri Konusuna Giren Uyuşmazlıklar	18

1.2. YETKİ ANLAŞMASININ KURULMASI	19
1.2.1. Yetki Anlaşması Yapılabilme Yöntemi	19
1.2.1.1. Ayrı Bir Sözleşme Yapma.....	19
1.2.1.2. Yetki Şartı Hükümüne Yer Verilmesi.....	20
1.2.1.3. Yetki Şartını Bir Kriterle Belirleme	21
1.2.1.4. Kambiyo Senetlerinde Yetki Şartı.....	23
1.2.2. Genel İşlem Koşullarında Yetki.....	26
1.2.3. Incorporation Yoluyla Yetki Anlaşması	31
1.2.4. Zımni Yetki Anlaşması	32
1.2.4.1. İç Hukukta Zımni Yetki Anlaşması	32
1.2.4.2. Milletlerarası Zımni Yetki Anlaşması.....	33
1.2.5. Asimetrik Yetki Anlaşması	35
1.3. YETKİ ANLAŞMASININ ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE TEŞMİLİ..	37
1.3.1. Halefiyet Halinde Yetki Anlaşmasının Etkisi	39
1.3.2. Kambiyo Senetleri Bakımından	44
1.3.3. Dava Arkadaşlığı	46
1.4. YETKİ ANLAŞMASININ GEÇERLİLİĞİ.....	47
1.5. YETKİ ANLAŞMASINA UYGULANACAK HUKUK.....	53
1.6. YETKİLENDİRİLEN MAHKEMENİN BAĞLANTILI OLMA KOŞULU.....	56
1.6.1. Genel Olarak.....	56
1.6.2. Forum Non Conveniens Doktrini	58
1.6.3. Forum Shopping Doktrini	60
1.7. YETKİ ANLAŞMASINI YAPABİLME ZAMANI	61
1.8. YETKİ ANLAŞMASI YAPABİLME EHLİYETİ	62
1.8.1. Yetki Anlaşması Yapmada Ehliyet	62
1.8.2. Temsilci Aracılığıyla Yetki Anlaşması	63
1.8.3. Tacir Yardımcıları Aracılığıyla Yetki Anlaşması	63
1.9. YETKİ İTİRAZI.....	67

İKİNCİ BÖLÜM

2. YETKİ ANLAŞMASIYLA YABANCI MAHKEMENİN YETKİLENDİRİLMESİ	73
2.1. YETKİ ANLAŞMASININ GEÇERLİK ŞARTLARI VE ÖZELLİKLERİ.....	74
2.1.1. Geçerlilik Şartları.....	74
2.1.1.1. Türk Mahkemelerinin Yetkisinin Münhasır Yetki Esasına Göre Düzenlenmemiş Olması.....	74
2.1.1.1.1. Münhasır Yetki Kavramı ve Kesin Yetki Kuralından Ayrımı.....	76
2.1.1.1.2. Taşınmazlara İlişkin Uyuşmazlıklar.....	78
2.1.1.1.3. Tüzel Kişilere İlişkin Yetki Kuralı.....	80
2.1.1.1.4. Fikri ve Sınai Haklarla İlişkin Uyuşmazlıklar .	82
2.1.1.1.5. İcra ve İflas Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıklar	83
2.1.1.2. Uyuşmazlık Yabancılık Unsuru Taşınmalı	86
2.1.1.2.1. Taraf İradeleri İle Hukuki İlişkiye Yabancılık Unsuru Katılması Sorunsalı.....	88
2.1.1.3. Uyuşmazlık Borç İlişkisinden Doğmuş Olmalı.....	90
2.1.1.3.1. Sözleşmeden Doğan Borç İlişkisi.....	92
2.1.1.3.2. Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkisi	92
2.1.1.3.3. Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkisi	93
2.1.1.3.4. Diğer Sebepler	94
2.1.1.3.4.1. Genel Olarak.....	94
2.1.1.3.4.2. Vekaletsiz İş Görmeden Doğan Borç İlişkisi.....	96
2.1.1.3.4.3. Nafakadan Doğan Borç İlişkilerinde Yetki Anlaşması	97
2.1.1.3.4.4. Mal Rejiminden Doğan Uyuşmazlıklarda Yetki Anlaşması.....	99
2.1.1.4. Yetkilendirilen Mahkemenin Belirli Olması.....	101
2.1.2. Seçilen Mahkemenin Uyuşmazlıkla İlgili Olması.....	105
2.1.3. Yetki Anlaşmasının Şekli	105
2.1.4. Yabancı Mahkemenin Yetkisinin Münhasır Nitelik Sorunu.....	108
2.1.5. Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesinde Yetki İtirazı	109

2.1.6. Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesinde Davanın Türk Mahkemesinde Görülmesi ve AİHS Bakımından Değerlendirilmesi.....	112
2.2. YETKİ ANLAŞMASININ MİLLETLERARASI DERDESTLİK ve BEKLETİCİ SORUN BAKIMINDAN ÖNEMİ	115
2.2.1. Derdestlik Kavramı	115
2.2.2. Milletlerarası Derdestlik	116
2.2.3. Derdestlik İtirazı	117
2.2.3.1. Genel Olarak.....	117
2.2.3.2. Milletlerarası Derdestlik İtirazı Hakkında Görüşler	120
2.2.4. Bekletici Sorun	128
2.3. MÖHUK m. 47/2 YE GÖRE ZAYIF TARAFIN KORUNDUĞU YETKİ ANLAŞMALARI	131
2.3.1. Genel Olarak	131
2.3.2. Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Milletlerarası Yetki.....	136
2.3.2.1. Bireysel İş Sözleşmeleri ve İş İlişkileri.....	136
2.3.2.2. Tüketici Sözleşmeleri.....	138
2.3.2.3. Sigorta Sözleşmeleri.....	141
2.4. YETKİ ANLAŞMASININ ETKİSİ	143
2.4.1. Yetki Anlaşmasının Tanıma Tenfize Etkisi	143
2.4.1.1. Genel Olarak.....	143
2.4.1.2. MÖHUK m. 54/b’de Yer Alan Aşırı (Aşkın) Yetki Kuralının Yetki Anlaşmaları Bakımından Etkisi. 145	
2.4.1.3. Kamu Düzeni Şartına Etkisi	149
2.4.2. Geçici Hukuki Koruma Tedbirlerine Etkisi.....	151
2.4.2.1. Geçici Hukuki Koruma Kararı Verme Yetkisi.....	151
2.4.2.2. Tedbirin Devamı için Esas Hakkında Yetkili Mahkeme Kavramı (HMK m. 397)	157
2.4.3. Doğrudan Uygulanan Kuralların Yetki Anlaşmasına Etkisi.....	158

2.5. MİLLETLERARASI DENİZ TİCARETİNDE YABANCI MAHKEMENİN YETKİLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN HUSUSLAR.....	159
2.5.1. Gemilerin İhtiyati Haciz Kararı Bakımından	159
2.5.1.1. Gemilerin İhtiyati Haczinde Yetki.....	159
2.5.1.2. Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesinde Bekletici Sorun.....	163
2.5.2. Navlun Sözleşmesinde Yer Alan Yetki Kaydı	164
2.5.2.1. Genel Olarak.....	164
2.5.2.2. Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesi	167
2.5.3. Konişmentodaki Yetki Kaydı.....	167
2.5.3.1. Genel Olarak.....	167
2.5.3.2. Konişmenodaki Yetki Kaydıyla Yabancı Mahkemenin Yetkilendirilmesi	168
2.6. MİLLETLERARASI TAŞIMA HUKUKUNDA YETKİ ANLAŞMALARİ	171
2.6.1. Karayollarında Eşya Taşınmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşme (CMR).....	172
2.6.2. Uluslararası Demiryolu Taşımalarına İlişkin Sözleşme (COTIF)	175
2.6.3. Denizyoluyla Eşya Taşımada Uluslararası Düzenlemeler	177
2.6.4. Havayoluyla Uluslararası Taşımacılığa İlişkin Belirli Kuralların Birleştirilmesine Dair Sözleşme (Montreal Sözleşmesi).....	179
2.7. YETKİ ANLAŞMALARİ KONUSUNDA BAŞLICA ULUSLARARASI DÜZENLEMELER.....	182
2.7.1. Yetki Anlaşmasına Dair La Haye Konvansiyonu	182
2.7.2. Brüksel I Tüzüğü'nün yerine gelen ve yeni bir düzenleme olan 12/15/2012 sayılı Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Brüksel I Bis Tüzüğü	185
2.7.2.1. Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Yetki Anlaşmaları.....	185

2.7.2.2. Brüksel I Bis Tüzüğü'nde Zayıf Tarafın Korunduğu Sözleşmelerde Yetki Anlaşmaları.....	189
2.7.2.2.1. İş Sözleşmeleri	191
2.7.2.2.2. Tüketici Sözleşmeleri	193
2.7.2.2.3. Sigorta Sözleşmeleri.....	195

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRK MAHKEMESİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİ VE YETKİ ANLAŞMASIYLA YETKİLENDİRİLMESİ.....	197
3.1. TÜRK MAHKEMESİNİN MİLLETLERARASI YETKİSİ	197
3.1.1. Milletlerarası Yetki	197
3.1.2. Genel Yetki Kuralı.....	199
3.1.3. MÖHUK'ta Düzenlenen Özel Yetki Kuralları.....	201
3.1.3.1. Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar	205
3.1.3.2. Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Bazı Davalar	206
3.1.3.3. Miras Davaları	207
3.1.3.4. İş Sözleşmesi ve İş İlişkileri	209
3.1.3.5. Tüketici Sözleşmeleri.....	210
3.1.3.6. Sigorta Sözleşmeleri	212
3.2. TÜRK MAHKEMESİ LEHİNE YETKİ ANLAŞMASINDA GEÇERLİLİK ŞARTLARI	214
3.2.1. Sözleşmenin Taraflarının Tacirler ve Kamu Tüzel Kişisi Olması	214
3.2.1.1. Genel Bilgi	214
3.2.1.2. Tacir Sıfatının Belirlenmesinde Uygulanacak Hukuk.....	217
3.2.1.3. Türk Hukukuna Göre Tacir Kavramı ve Tacir Sayılan Kişiler	219
3.2.1.3.1. Gerçek Kişi Tacir	219
3.2.1.3.2. Tüzel Kişi Tacir	222
3.2.1.3.3. Diğer Tacirler (Donatma İştiraki ve Hakim Şirket)	224
3.2.1.4. Kamu Tüzel Kişisi Kavramı	224

3.2.1.5. Yetki Anlaşmasında Kişi Bakımından Sınırlamanın Milletlerarası Özel Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi	225
3.2.2. Uyuşmazlığın Kaynaklandığı Hukuki İlişkinin Belirli Veya Belirlenebilir Olması.....	228
3.2.3. Mahkemenin Belirli Olması.....	229
3.2.4. Anlaşmasının Yazılı Şekilde Yapılması.....	231
3.2.5. Uyuşmazlığın Konusunda Kesin Yetkili Mahkeme Olmaması	233
3.2.5.1. Kesin Yetki Halleri	233
3.2.5.1.1. Mirasa İlişkin Davalar	233
3.2.5.1.2. Taşınmaz İlişkin Davalar	233
3.2.5.1.3. Şubeler ve Tüzel Kişiler Kişilerle İlgili Davalarda Yetki	234
3.2.5.1.4. Sigorta Sözleşmelerinden Doğan Davalarda Yetki	235
3.2.5.1.5. İflas Davasında Yetki.....	237
3.2.5.2. Tarafların Üzerinde Serbestçe Tasarruf Edemeyeceği Konular.....	237
3.3. TÜRK MAHKEMESİNİN YETKİLENDİRİLMESİNİN YABANCI MAHKEME TARAFINDAN VERİLEN KARARIN TÜRKİYE'DE TENFİZİNE ETKİSİ	238
3.4. KONİŞMETODA YER ALAN TÜRK MAHKEMESİ YETKİ KAYDI.....	240
3.5. ZAYIF TARAFIN KORUNDUĞU SÖZLEŞMELERDE TÜRK MAHKEMESİNİN YETKİLİ KILINMASI	242
3.6. ZORUNLU ARABULUCULUĞUN YETKİ ANLAŞMASINA ETKİSİ	243
SONUÇ	249
KAYNAKÇA	257